

DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETÉS III.
KOMPETENCIAMÉRÉS A FELSŐOKTATÁSBAN

Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság
Felsőoktatási Igazgatóság
2010. június

Készült a Társadalmi megújulás Operatív Program 4.1.3 A felsőoktatási szolgáltatások rendszer szintű fejlesztése kiemelt projekt intézkedési keretében a Diplomás Pályakövető Rendszer megvalósítása során.

Kiadja az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.
Felsőoktatási Igazgatóság

Felelős kiadó: Visnyei Csaba ügyvezető

Szerkesztő: Kiss Paszkál

A fordításokat készítette: Bátori Tamás

Minden jog fenntartva:
© Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

A fordítások alapjául szolgáló művek esetében:
© Blackwell Publishing Limited
© Springer Science and Business Media B.V.
© Collegiate Learning Assessment, Council for Aid to Education

Szöveggondozás: Burom Márton

Tördelés és tipográfia: Teszár Edit

Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. kiadványa az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

A kiadvány ingyenes, kizárólag zárt körben használható, kereskedelmi forgalomba nem kerülhet. A felhasználás a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

ISBN 978-963-9795-47-1

Nyomás és kötés: Állami Nyomda Nyrt.
Felelős vezető: Zsámboki Gábor vezérigazgató

TARTALOMJEGYZÉK

Ajánlás (Halász Gábor)	5
Bevezetés (Kiss Paszkál)	9
Konvergáló nemzetközi tapasztalatok	13
Felsőfokú kompetenciákról nemzetközi kitekintésben (Kiss Paszkál)	15
Felsőfokú diplomások szakmai sikeressége (Harald Schomburg)	25
Fiatal európai diplomások kompetenciái: a munkapiaci illeszkedés hiánya és ennek megoldása (Adela Garcia-Aracil – Rolf Van der Velden)	49
Felsőoktatási Tanulmányi Értékelés (CLA): Tények és hiedelmek (Stephen Klein – Roger Benjamin – Richard Shavelson – Roger Bolus)	73
Értékelési célok, funkciók, módszerek	93
Hatékony értékelés bevezetése (Catherine A. Palomba)	95
Kompetenciavizsgálatok módszertana, első tapasztalatok (Kiss Paszkál – Lerner Nikolett – Lukács Fruzsina)	109
Szövegértés és szövegalkotás – egy munkahelyi döntést szimuláló globális problémamegoldó-feladat (Lukács Fruzsina)	123
Numerikus készségek vizsgálata a diplomás pályakövetésben (Lerner Nikolett)	127
Függelék (Kérdőívek, feladatok)	131

AJÁNLÁS

Az elmúlt évtizedben számos ország kezdte meg olyan mérési rendszerek kiépítését, amelyek célja a felsőoktatásban tanulók által elsajátított képességek felmérése. Ezek részben – esetenként jóval korábban elindult – intézményi szintű kezdeményezésekre épülnek, részben kormányok vagy kutató-fejlesztő műhelyek indították el őket. Egy 2008 elején megjelent elemzés (Nusche, 2008) 18 ilyen kezdeményezést mutat be, részletesen elemezve ezek jellemezőit. Nem túlzás azt állítani, hogy hallgatói tanulási teljesítmények standardizált tesztekkel történő mérése a felsőoktatásban az előttünk álló időszak egyik meghatározó fontosságú folyamatává válhat. E folyamatot persze számtalan szakmai dilemma és vita fogja kísérni, éppen úgy, ahogyan ez korábban az iskolák világában zajlott. Arra számíthatunk, hogy e területen hamarosan nemzetközi összehasonlító vizsgálatok is elindulnak. Az Európai Bizottság oktatásért felelős korábbi biztosa egy 2008-as beszédében így fogalmazott: az OECD országok miniszterei „óvatos zöld fényt adtak” a felsőoktatási tanulmányi teljesítmények nemzetközi mérésének (Figel, 2008). A PISA felmérésekben különleges tapasztalatokat szerzett OECD a kétezres évek közepe óta dolgozik egy olyan új mérés megalkotásán, amely a felsőoktatásban tanulóira irányulna (*Assessment of Higher Education Learning Outcomes – AHELO*)¹. A téma egyik legismertebb szakértője az Európai Egyetemi Szövetségnek egy kiadványában, amely a felsőoktatási minőségbiztosítás globális trendjeit elemezte, az AHELO-t úgy említette, mint egyfajta „ellenmérget” az egyetemi rangsorokkal szemben (Hazelkorn, 2009).

Valóban, annak egyik oka, hogy a hallgatói kompetenciavizsgálatok iránt világszerte egyre nagyobb érdeklődés tapasztalható, azokban az egyetemi rangsorokban található, amelyek gyakran elhanyagolják a tanulás eredményességéhez kapcsolódó tényezőket. Ennek az a hatása, hogy a képességek fejlesztésében kiváló eredményeket mutató intézmények rendre a rangsorok aljára kerülnek azokkal szemben, amelyeknek esetleg gyenge a tanulást támogató munkája, de a hallgatók szelektálásával és néhány kiemelkedő kutató magukhoz vonzásával magas pontszámokat tudnak a rangsorokban elérni (Salmi – Alenoush, 2007, Hazelkorn, 2007). Ez önmagában nem lenne komoly probléma: a nagyobb gond az, hogy a tanulásszervezési eredményességet elhanyagoló rangsorok sokszor félrevezető visszajelzéseket adnak az intézmények számára és olyan irányba terelik őket, amelyek nincsenek összhangban a társadalmi igényekkel. A szakemberek és a politikusok arra számítanak, hogy ha sikerül azokat a kompetenciákat (tudást és képességeket) mérni, amelyekre a hallgatók a tanulásaik során tettek szert, akkor ezeknek a méréseknek az eredményei valóban arról adnak majd visszajelzést a felsőoktatási intézményeknek, hogy mennyire eredményesek a tudás és a képességek fejlesztésében, és melyek azok a pontok, ahol a munkájukat javítaniuk kell.

A társadalmaknak komoly érdekei fűződnek ahhoz, hogy a felsőoktatás kiegyensúlyozott módon kezelje a kutatási és az oktatási feladatait, és az utóbbiakat ne hanyagolja el az előbbieik javára. A tanításhoz és tanuláshoz kapcsolódó funkciók háttérbe szorulása nem ritka a modern felsőoktatási rendszerekben, ami összefügg az akadémiai személyzet kiválasztásának és előbbre jutásának kialakult normáival: a sikeres és eredményes oktatónak, aki a figyelmét és energiáit elsősorban a hallgató fejlesztésére fordítja, jóval kisebb esélye van az előrejutáshoz, mint annak, aki elhanyagolja tanítási feladatait, és figyelmét a kutatással kapcsolatos feladatokra koncentrálja. Ezt gyakran a létező minőségbiztosítási rendszerek sem tudják korrigálni, sőt nem egyszer jeleznek kiváló minőséget olyan intézményeknél, amelyekben nincs komoly belső reflexió a

1 A program honlapját lásd itt: http://www.oecd.org/document/48/0,3343,en_2649_35961291_40624662_1_1_1_1,00.html

tanulás eredményesebbé tételéről, vagy amelyek gondot fordítanak ugyan a folyamatok pontos tervezésére, de arról nincs információjuk, hogy ennek eredményeképpen a hallgatóik milyen minőségű tanulási tapasztalathoz jutottak. A 2006 és 2009 között kiosztott magyar Felsőoktatási Minőségdíj pályázatok elemzése például azt mutatta, vannak olyan, a minőségmenedzsment rendszerüket tekintve kiváló intézmények, amelyek pályázatában a *tanulás* szó alig vagy egyáltalán nem fordult elő (Halász, 2010).

Az elmúlt időszakban számos ország tett komoly lépéseket annak érdekében, hogy a korábban megbomlott egyensúly újra helyreálljon: nemzeti programok indultak el, és intézményi szintű kezdeményezések sokaságával is találkozhatunk (Hénard, 2010). Ezek egyike a kompetenciamérés, amely a közoktatásban jól ismert és bevált gyakorlat, de a felsőoktatás csak most kezd barátkozni vele. E kezdeményezéseket a felsőoktatásban sokféle új szakmai nehézség kíséri, ami részben abból fakad, hogy a felsőoktatás világa jóval heterogénabb, mint a közoktatásé, és így rendkívül nehéz általánosan használható standard mérőeszközöket kidolgozni.

Amennyiben a hallgatói kompetenciamérések elterjednek, ezek fontos elemévé válhatnak annak az eszközrendszernek, amelynek célja a felsőoktatásban zajló tanítás és tanulás minőségének biztosítása. Jelenleg a minőség mérésére vagy értékelésére használt eszközök jelentős hányada bemeneti vagy folyamat-tényezők vizsgálatára koncentrál. Ez alól egyik kivétel a kialakulóban lévő diplomás pályakövetési rendszer, amely alkalmas a kimeneti eredményesség értékelésére. Ugyanez mondható el a hallgatói kompetenciamérésekről. Természetesen, mint minden mérést, ezt is óvatossággal kell majd kezelni, hiszen az oktatói munka eredményessége teljes körűen nem ítéhető meg kizárólag mérhető adatok alapján, és még sikeres mérés esetén is mindig fel kell tenni a kérdést: mekkora szerepe van az eredményekben az oktatók munkájának, és mekkora szerepe van más tényezőknek. Mindenesetre a hallgatók tudásának és képességeinek alakulásáról szóló adatok mindig jóval tartalmasabb információt nyújtanak egy-egy képzési program vagy képző intézmény minőségéről, mint például a képzési programok tervezési dokumentumai vagy az oktatók formális képzettségének mutatói, amire ma a legtöbb jelenlegi értékelés koncentrál (beleértve ebbe az akkreditációs folyamatban történő program-értékeléseket).

Jelen kötet, amelyet az olvasó a kezében tart, a hallgatói kompetenciamérésről való hazai reflexiót kívánja támogatni. Olyan úttörő kezdeményezés, amely a felsőoktatási intézmények tág körében tarthat igényt érdeklődésre. Abban lehet reménykedni, hogy egyre több intézmény próbálkozik hallgatói kompetenciamérésekkel, és hosszabb távon Magyarország is bekapcsolódik valamilyen nemzetközi mérési rendszerbe, amely nemcsak az intézmények számára teszi lehetővé saját eredményességük értékelését, hanem az országos szinten is lehetővé teszi annak megítélését, mennyire eredményes a hazai felsőoktatás a hallgatói képességek fejlesztésében. E kötet ezt a folyamatot próbálja támogatni.

Halász Gábor

egyetemi tanár

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Irodalom

- Figel, Ján (2008): *Quality assurance for creativity and innovation*. EQAR Founding Assembly. Brussels, 4 March 2008 (online: http://ec.europa.eu/commission_barroso/figel/speeches/docs/08_03_04_equar_founding_bruxelles_en.pdf)
- Halász Gábor (2010): *A tanulás minősége a felsőoktatásban: intézményi és nemzeti szintű folyamatok* (online: http://halaszg.ofi.hu/download/A_study_TANULAS.pdf)
- Hazelkorn, Ellen (2007): "The Impact of League Tables and Ranking Systems on Higher Education Decision Making. *Higher Education Management and Policy*, Volume 19, No. 2. pp. 81–105.
- Hazelkorn, Ellen (2009): The emperor has no clothes? Rankings and the shift from quality assurance to world-class excellence. in: *Trends in Quality Assurance A Selection of Papers from the 3rd European Quality Assurance Forum*. European University Association. Brussels
- Hénard, Fabrice (2010): *Learning Our Lesson Review of Quality Teaching in Higher Education*. OECD. Paris
- Nusche, Deborah (2008): Assessment of learning outcomes in higher education: a comparative review of selected practices. *OECD Education Working Paper* No. 15.
- Salmi, Jamil – Saroyan, Alenoush (2007): League Tables as Policy Instruments: Uses and Misuses. *Higher Education Management and Policy*. Volume 19, No. 2. pp. 24–52.